HET KONINKRIJK ÇRIVIJAYA.

DOOR

J. PH. VOGEL.

Onder bovenstaanden titel verscheen onlangs in het Bulletin van de École française d'Extrême-Orient een artikel van den Franschen geleerde George Cœdès,¹ dat van buitengewoon belang is voor de oude geschiedenis van den Indischen Archipel, vooral wat betreft de betrekkingen, die oudtijds bestonden tusschen Voor-Indië, Malakka en Insulinde. Een voortreffelijk gebruik van epigrafisch materiaal uit deze drie gebieden met vergelijking van Chineesche bronnen heeft den schrijver geleid tot zeer verrassende resultaten, waarvan ik hier een kort overzicht wil geven.

Het betoog van den heer Cœdès gaat uit van de merkwaardige inscriptie van Kota Kapur in westelijk Bangka, die indertijd is uitgegeven door Kern. Dit document, naar het schijnt, gedateerd in Çaka 608 (A. D. 686) en gesteld in het oudst-bekende Maleisch, waarvan de verklaring nog slechts gedeeltelijk is gelukt, bevat niet minder dan viermaal het woord Çrivijaya, door Kern opgevat als een vorstennaam. Het lag inderdaad voor de hand het als zoodanig te beschouwen, want vijaya (= overwinning) zou zeer goed de afkorting kunnen zijn van een eigennaam gelijk b.v. Vijaya-varman, met bijvoeging van het welbekende, heil-kondende çri (= geluk, fortuin).

De Fransche schrijver begint met op te merken, dat het de voorkeur verdient Çrivijaya op te vatten als naam van een rijk — een veronderstelling die in Cœdès' verdere bewijsvoering op schitterende wijze wordt bevestigd. Er is nl. een tiental jaren geleden een Sanskrit inscriptie gevonden te Vieng Sa, ten zuiden van de golf van Bandon, op het Maleische schiereiland, en ook

¹ Bulletin de l'École française d'Extrême-Orient, tome XVIII (1918), n°. 6, pp. 1—36.

in dit inschrift wordt gesproken van een vorst van Çrivijaya, wiens naam niet wordt genoemd of is verloren gegaan.¹ In de inscriptie van Vieng Sa, die gedateerd is in Çaka 697 (A. D. 775), wordt vermeld dat bedoelde koning een drietal baksteen tempels (aiṣṭikagehavaratrayam) oprichtte voor den Buddha en de beide Bodhisattvas Padmapāṇi en Vajrapāṇi. De hofpriester (rājasthavira), genaamd Jayanta, stichtte nog drie stūpas op bevel van zijn koninklijken meester en na Jayanta's dood werden daaraan nog een tweetal caityas van baksteen toegevoegd door diens discipel, den sthavira Adhimukta.

Op de keerzijde van den steen bevindt zich een onvolledig inschrift, waarin de vorstelijke stichter wordt aangeduid als «Çrī-Mahārāja uit het koninklijk geslacht der Çailendra's» (lett. 'Bergvorsten'). In dit verband herinnert Cœdès er aan, dat eenerzijds bij Arabische schrijvers de titel Mahārāja wordt gegeven aan de koningen van Zābadj, terwijl anderzijds volgens Chineesche bronnen hij gedragen werd door verscheidene heerschers van het koninkrijk Palembang.

Nu komt de naam Çriviṣaya, die in beteekenis overeenkomt met Çrivijaya² herhaaldelijk voor in epigrafische documenten van de vorsten der Coḷa-dynastie, die het doorluchtige huis der Pallava's omstreeks 't midden der 9^{de} eeuw waren opgevolgd als beheerschers van de kust van Koromandel.³

Onder deze documenten komt allereerst in aanmerking de schenkingsoorkonde (in Sanskrit en Tamil) van den Coḷa vorst Rājarāja I (A. D. 985—1012)⁴, die vooral bekend is als bouwheer van den grooten tempel van Tanjore, het meesterstuk der

¹ Van de inscriptie van Vieng Sa, eerst bekend gemaakt door Louis Finot (Bulletin, Commission archéologique de l'Indo-Chine, 1910, p. 149 n°. 15 en 152) is door Cœdès een transcriptie met vertaling en facsimile uitgegeven als appendix van het hier besproken artikel.

² Hier zij herinnerd aan het gebruik van het part. praet. vijita als subst. (= rijksgebied) in de inscripties van Açoka.

³ Dat de naam van deze landstreek is afgeleid van Coḷa was reeds aan onzen Valentijn bekend. „Deze Kust”, zegt hij, „draagt gemeenelijk den verbaarden naam van Choromandel, en is daar bij nu alleen bekend; dog de rechte is Sjola-Mandalam, na Sjola, zeker Koning van dien naam, en Mandalam een Koninkrijk, en dit plagt in de oude tijden een magtig Rijk op zich zelve te wezen”. Oud- en Nieuw Oost-Indien, 1724—26, deel V, 1^{ste} stuk, p. 2.

⁴ Vincent A. Smith, The early history of India³, London 1914, p. 466, geeft A. D. 1018 als het jaar waarin Rājarāja werd opgevolgd door zijn zoon Rājendra-coḷa.

Drawidische bouwkunst. Die oorkonde, gegraveerd op niet minder dan een-en-twintig koperen platen saamgehouden door een zwaren koperen ring, waarop 's konings wapen, wordt bewaard in de Universiteits-bibliotheek te Leiden en men vindt ze dan ook gewoonlijk aangeduid als «het groote charter van Leiden». Hoe het komt dat dit kostbaar historisch document zich thans te Leiden bevindt zij hier kortelijk vermeld. Met nog een kleinere oorkonde eveneens van Koromandel afkomstig was het groote charter ruim een eeuw lang het eigendom van het geleerde geslacht der Camper's.

Florentius Camper, die van 1702 tot 1713 predikant te Batavia was¹, bracht beide documenten uit Indië mede, toen hij in het laatstgenoemde jaar huiswaarts keerde en zich te Leiden vestigde. Dit blijkt nog uit het strookje perkament aan het groote charter bevestigd, waarop te lezen staat: *Olla Malabarica a Fl. Camper ex Surata advecta*. Hieruit zal zeker wel niet zijn af te leiden, dat de platen te Suratte het eigendom van Florentius Camper zijn geworden. Want uit den inhoud van beide oorkonden blijkt, dat zij thuis behooren te Nāgapatam. Deze plaats was, zooals men weet, sedert 1687 de hoofdplaats der Nederlandsche factorijen ter kust van Coromandel. Waarschijnlijk heeft Camper op zijne huisreis zoowel Nāgapatam als Suratte aangedaan, is in eerstgenoemde havenplaats het tweetal oorkonden in zijn bezit gekomen en heeft men later gemeend dat zij uit Suratte afkomstig waren. De definitie *olla Malabarica*² is in zooverre juist, dat de charters gedeeltelijk in het Tamil zijn gesteld, welke taal door onze voorouders gewoonlijk als «Malabaarsch» werd aangeduid, hoewel zij niet in Malabaar, maar in Coromandel bezuiden Madras wordt gesproken.

Bij den dood van Florentius in 1748 werden de charters het eigendom van zijn zoon, den beroemden Petrus Camper, die medisch professor achtereenvolgens te Franeker, Amsterdam en

¹ Valentijn, op. cit. deel IV b, pp. 91—92 en 109. C. A. L. Troostenburg de Bruijn, Biogr. Wbk. van Oost-Indische predikanten. Nijmegen 1893, p. 81. Volgens de laatstgenoemde bron repatrieerde Florentius Camper 26 Aug. 1712.

² Het Malayālam woord *olla* beteekent in 't bijzonder het voor schrijven gebruikte blad van den palmyra palm. De uitdrukking wordt vervolgens toegepast op een uit palmblad bestaanden, inlandschen brief en, zooals in 't gegeven geval, ook op een geschreven document uit ander materiaal vervaardigd. Cf. Hobson-Jobson i. v. *ollah*.

Groningen is geweest. Toen hij in 1773 was overleden, werd Adriaan Gilles, bekend als natuurkundige, erfgenaam der kostbare stukken. In het laatste kwart der 18^{de} eeuw ontwaakte bij de intellectueelen van West-Europa de belangstelling in het oude Indië en daaraan is het wellicht toe te schrijven, dat de derde eigenaar van het geslacht Camper een poging aanwendde om aangaande den inhoud der geheimzinnige «Malabaarsche» tafelen te worden ingelicht. Hij wendde zich daartoe tot den Franschen Oriëntalist Anquetil du Perron (1731—1805)¹. Het antwoord van den vermaarden geleerde, gedateerd te Parijs, 23 Fr. 1790, is merkwaardig genoeg zoowel om den persoon van den schrijver als om de omstandigheden, waaronder het werd geschreven — te midden van de furie der Fransche revolutie². «Le bruit continuel du tambour, l'annonce des prétendues conspirations, la publication éternelle des decrets, absolutions, démissions, lettres, adresses, etc. ne permet guère de s'occuper des matières sur lesquelles vous daignez me consulter; nous sommes ici à la fin du monde.» Overigens bevatte Anquetil du Perron's brief niet heel veel, wat tot opheldering kon strekken. Wel merkte hij terecht op, dat de taal Malabaarsch was, «non de la côte Malabare où est situé Cochin etc. mais celui de Coromandel, où vous avez les comptoirs de Paliacate, Portenove, etc.»

Toen A. G. Camper in 1820 overleed, kwamen de beide charters in het bezit van één zijner vier dochters, die gehuwd was met H. A. Hamaker, van 1817 tot 1835 professor in het Arabisch aan de Leidsche Hoogeschool. Zijn erfgenamen schonken ze in 1862 aan het Legatum Warnerianum en zoo berusten zij sedert in de Universteits-bibliotheek te Leiden.

Eerst in 1866 is de inhoud van deze gewichtige oorkonden bekend geworden, doordat Dr. James Burgess ze heeft opgenomen in zijn werk *Tamil and Sanskrit Inscriptions collected chiefly in the South of the Madras Presidency*.³ Een

¹ Cf. Ernst-Windisch, *Geschichte der Sanskrit-Philologie und indischen Altertumskunde*. (Grundriss der indo-arischen Philologie und Altertumskunde) Teil I, Strassburg 1917, pp. 48—50.

² De brief is in zijn geheel gepubliceerd door Prof. M. Th. Houtsma in de *Bijdragen*, 5^{de} volgr., dl. III (1888), pp. 145—147.

³ Zie de aankondiging van bedoeld werk door Kern in de *Bijdragen*, 5^{de} volgr., dl. II (1887), p. 643.

Zuid-Indische geleerde, Paṇḍit Naṭeśa Śāstrī, was de vertaler van het Tamil gedeelte, terwijl de vertaling van het Sanskrit grootendeels het werk was van Prof. Eggeling te Edinburg. Het is zeker een merkwaardig toeval dat het tweetal oorkonden van Coromandel, reeds meer dan twee eeuwen geleden naar Nederland verzeild geraakt, achteraf van zooveel gewicht blijkt voor de aloude geschiedenis van Nederlandsch-Indië. Maar keeren wij thans terug tot den inhoud der Leidsche charters en tot het betoog van den heer Coedès, aan wien de eer toekomt van hun bijzonder belang ten opzichte van Insulinde het eerst in het licht te hebben gesteld.

De groote oorkonde van Leiden is gedateerd in het 21^{ste} regeeringsjaar van den Coḷa vorst Rājārāja en behelst dat deze een dorp, Ānaimaṅgalam genaamd, schonk aan den Buddha, verblijf houdend in een tempel die te Nāgīpaṭṭana gebouwd was door een koning Māravijayottuṅga-varman, gesproken uit het Çailendra geslacht en heerscher over Çriviṣaya en Kaṭāha in den naam van diens vader, Cūḍāmaṇi-varman. Uit het Tamil gedeelte der inscriptie valt eerder op te maken dat het de laatstgenoemde vorst was, die den tempel deed bouwen, maar dit doet weinig ter zake. Waarschijnlijk werd het gebouw door den zoon voltooid, na door den vader te zijn aangevangen. In elk geval was het de vader, naar wien het Cūḍāmaṇivarma-vihāra werd genoemd.¹ In de kleinere Leidsche oorkonde, die geheel in Tamil is gesteld en die is gedateerd in het twintigste regeeringsjaar van den Coḷa koning Kulottunga alias Rājendracōḷa II (A. D. 1070—1118), verschijnt het heiligdom onder den nog vollediger naam Çrī-Çailendra-Cūḍāmaṇivarma-vihāra, waarin wij dus de benaming van het vorstenhuis, waartoe de stichter behoorde, mede vinden opgenomen. Men herinnert zich dat deze benaming ook voorkomt op den vroeger besproken steen van Vieng Sa in Malakka, waar hij wordt toegepast op een als «Çrī-Mahārāja» aangeduiden vorst van Çrivijaya. Er is dus alle reden om met Coedès te concludeeren tot een gelijkstelling van Çrivijaya met Çriviṣaya. Tevens vinden wij hierin een aanwijzing in welke richting het rijk der beide in het groote

¹ Tot 1867 bestond 1 of 2 Engelsche mijlen ten noorden van Nāgapatam de bouwval van een Buddhistischen tempel, waarin wij mogelijk de overblijfselen van den Cūḍāmaṇivarma-vihāra hebben te zien. Vgl. *Indian Antiquary*, vol. VII (1878) pp. 224 vlgg.

Leidsche charter genoemde vorsten, Cūḍāmaṇi-varman en Māra-vijayottuṅga-varman, moet worden gezocht.

Volkomen zekerheid hieromtrent heeft de heer Cœdès verkregen door aanhaling eener passage uit de Annalen der Sung dynastie. Daar wordt melding gemaakt van twee gezantschappen uit het land San-fo-ts'i, het eerste in 1003 afgevaardigd door een koning Sê-li-chu-la-wu-ni-fu-ma-tiau-hwa, en het tweede in 1008 gezonden door Sê-li-ma-la-p'i.¹ In deze beide Chineesche transcripties herkent Cœdès de namen Çrī-Cūḍāmaṇivarma-deva en Çrī-Māravi [jayottuṅga-varman], den laatsten afgekort volgens Chineesch gebruik. Aangezien in de Chineesche bronnen de naam San-fo-ts'i² dient ter aanduiding van het koninkrijk Palembang, volgt hieruit met volkomen zekerheid dat het dit koninkrijk is, hetwelk Çrivijaya (of Çriviṣaya) werd genoemd. Deze gevolgtrekking, schijnbaar zoo eenvoudig en van zelf sprekend en toch slechts mogelijk door een meesterlijke samenvatting van alle voorhanden zijnde gegevens, vormt de eigenlijke kern van Cœdès' betoog.

Waren in den aanvang der 11^{de} eeuw de betrekkingen tusschen den Coḷa koning en de vorsten van Çrivijaya blijkbaar van zeer vriendschappelijken aard, spoedig kwam daarin verandering. In twee inscripties van Rājarāja's opvolger, Rājendra-coḷa I (A. D. 1012—1042) wordt met ophef gewaagd van een krijgstoct door dezen vorst ondernomen tegen Saṃgrāma-vijayottuṅga-varman, koning van Kaḍāram. Een gansche reeks van landen en plaatsen wordt opgenoemd, die op dezen tocht door den heerscher van Koromandel zouden zijn veroverd, en die blijkbaar allen deel uitmaakten van het rijk van den daareven genoemden vorst van Kaḍāram. Reeds veel was geschreven over deze geografische namen, maar slechts van enkele was de identiteit met voldoende zekerheid vastgesteld. Zoo had de Zuid-Indische

¹ W. P. Groeneveldt, *Notes on the Malay Archipelago and Malacca* compiled from Chinese sources. *Verhand. Bat. Gen. dl. XXXIX* (1880), p. 65.

² Cœdès meent dat de Chineesche vormen Fo-che, Che-li-fo-che. Fo-ts'i en San-fo-ts'i, waarachter men tot nog toe een Indischen naam Bhoja of Çribhoja heeft gezocht, zeer goed kunnen hebben gediend om de benaming [Çrī]vijaya weer te geven. Dit is een vraag, die zonder kennis van het Chineesch moeilijk kan worden beoordeeld.

epigraaf Venkayya tien jaren geleden reeds aangetoond dat met Mā-Nakkavāram de eilandengroep der Nicobaren wordt bedoeld¹, en dat Mā-Pappālam een havenplaats in Pegu is, die in de Ceiloneesche kroniek Mahāvamsa wordt genoemd. Het artikel van Cœdès heeft de verklaring dezer namen weder een belangrijk stuk verder gebracht, maar ik kan hier volstaan met de verwijzing naar zijne uitvoerige bespreking, die nog slechts enkele namen van de lijst onverklaard laat.

De eenige plaatsnaam, waarbij wij een oogenblik moeten stilstaan is die welke in het Tamil Kiḍāram (of Kaḍāram) en in het Sanskrit Kaṭāha luidt. Onder deze laatste benaming komt het herhaaldelijk voor in de groote sprokenverzameling Kathāsaritsāgara die de Kashmirsche dichter Somadeva heeft bewerkt naar een ouder werk, Guṇādhyā's Bṛhatkathā («het Groote Verhaal») dat verloren is gegaan. Men kan met zekerheid vaststellen dat Somadeva zijn beroemd dichtwerk tusschen de jaren 1063 en 1081 A. D. heeft vervaardigd, maar zijn origineel behoort tot een veel vroeger tijdperk. Prof. Speyer heeft het vermoeden uitgesproken, dat de Bṛhatkathā teruggaat tot den tijd der Gupta's, en wel tot de 5^{de} eeuw na Chr.²

Hoewel wij dus hier te doen hebben met een werk van fictie, is het toch interessant na te gaan in welk verband Kaṭāha in den Kathāsaritsāgara wordt vermeld. Er wordt steeds van gesproken als van een eiland (dvīpa), dat per schip wordt bereikt. Het is een oord van welvaart en overvloed (ketanam sarvasam padām.) Er bestaan handelsbetrekkingen tusschen Kaṭāha en Tāmralipti, de groote havenplaats aan den mond van den Ganges. Het wordt genoemd te zamen met het Kokos-eiland (Nārikela-mahādvīpa), het Kamfer-eiland (Karpūra-dvīpa), het Goud-eiland (Suvarṇa-dvīpa) en Ceylon (Sinhala-dvīpa). Vooral met het Goud-eiland, waarmede vermoedelijk Sumatra wordt bedoeld, staat het in nauw verband. De vorsten van beide rijken zijn zwagers en geven elk hunne dochter ten huwelijk aan Vikramāditya, den legendarischen heerscher van Ujjayinī.

¹ Gelijk door den heer Cœdès (p. 6, noot 5) wordt opgemerkt, vindt men deze identificatie reeds in de eerste uitgave van Hobson-Jobson (1886) i. v. Nicobar Islands.

² J. S. Speyer, *Studies about the Kathāsaritsāgara* (Verh. Kon. Ak. v. Wet., Letterk., N. R. dl. VIII no. 5) Amsterdam 1908, p. 56.

De dichter denkt zich dus zoowel Kaṭāha als Suvarṇadvīpa bestuurd door Hindu vorsten.¹

Wij zagen dat in het groote charter van Leiden de stichter van den Buddhistischen tempel wordt aangeduid als heer van Çriviṣaya en Kaṭāha (of Kiḍāram), terwijl de overzeesche vorst, dien de krijgstoct van Rājendracōḷa gold, koning van Kaḍāram wordt genoemd.

Nu toont de heer Cœdès overtuigend aan, dat geen andere plaats kan bedoeld zijn dan Kēdah, de bekende haven van het Maleische schiereiland, en dat het deze zelfde stad is, die in Chineesche bronnen Kie-tch'a wordt genoemd.² Zij werd door den pelgrim I-tsing aangedaan zoowel op zijn heenreis van China naar Indië als op zijn huisreis. Een andere Chineesche pelgrim, Wu-hing genaamd, wiens reis door I-tsing beschreven is, voer van Mo-lo-yeu (Malayu) naar Kie-tch'a en vandaar rechtstreeks naar Nāgapatam, welke plaats hij in dertig dagen bereikte. Er bestond dus een zeeroute van Kēdah naar de groote havenplaats van Coromandel en dit verklaart de betrekkingen, die bestonden tusschen de koningen van de Coḷa dynastie en de vorsten van het huis der Çailendra's die heerschten over Çrivijaya en Kaṭāha.

Het zij mij vergund nog enkele opmerkingen aan het betoog van den heer Cœdès toe te voegen. Wij zagen, dat de vorsten van Çrivijaya en Kaṭāha behoorden tot een dynastie, die Çailendravaṃṣa genoemd wordt. Nu is het van belang er aan te herinneren, dat dit vorstenhuis ook wordt vermeld in twee inscripties van Midden-Java — die van Kalasan en Kloerak — de beide oudste Buddhistische inschriften, die op Java gevonden zijn. De steen van Kalasan is helaas! sedert enkele jaren spoorloos verdwenen, wat te meer te betreuren valt, daar nimmer een facsimile van dit belangrijk document is uitgegeven. Wij bezitten echter een tweetal transcripties, die twee geleerden van naam, Dr. Brandes en Sir R. G. Bhandarkar, onafhankelijk van

¹ De plaatsen in den Kathāsaritsāgara, waar Kaṭāha wordt genoemd, zijn tar. 13, vs. 74, 83, 180; tar. 56, vs. 59 vlg.; tar. 61, vs. 3; tar. 123, vs. 105. Vgl. C. H. Tawney's vertaling, Calcutta 1880—'84, dl. I, blz. 86, 87, 92, 552; dl. II, blz. 44, 598.

² Dit laatste was reeds door Samuel Beal geopperd in zijn opstel Two Chinese-Buddhist inscriptions found at Buddha Gayā, J. R. A. S. 1881, p. 552, en aanvaard door Kern, Verspreide Geschriften, VI pp. 218 vlg.

elkander hebben gepubliceerd.¹ Hoewel deze transcripties in verscheidene punten van elkander afwijken en dus een nader onderzoek van het origineel hoogst gewenscht ware geweest, stellen zij ons toch in staat den inhoud der oorkonde in hoofdzaak te leeren kennen. Zij vermeldt de stichting van een tempel gewijd aan de godin Tārā te zamen met een klooster voor monniken, die volgelingen waren van het Mahāyāna. De oorkonde is gedateerd in het Çaka-jaar 700 (A. D. 778) onder de regeering van een vorst «die een sieraad was van de Çailendra dynastie», maar wiens naam niet wordt genoemd. Het werk werd uitgevoerd op last van de guru's of den guru (Bhandarkar vat het meervoud op als pluralis majestatis) van den Çailendra-koning. Maar het inschrift spreekt ook nog van een vorst, die mahārāja Paṇankaraṇa of kariyāna² Paṇankaraṇa wordt genoemd en die blijkbaar de uitvoerder was van het vrome werk. Vermoedelijk is hier dus sprake van een Javaanschen potentaat, die staatkundig afhankelijk was van den heerscher van Çrivijaya.

De beschreven steen van Kloerak bevindt zich in het museum te Batavia. De inscriptie heeft helaas! sterk geleden, maar toch is het Dr. Bosch mogen gelukken haar voor een groot deel te ontcijferen. De oorkonde, die gedateerd is in het Çaka-jaar 704 (A. D. 782), vermeldt de oprichting van een beeld van den Bodhisattva Mañjuçrī of Mañjuḥṣa. Ook in dit inschrift is er sprake van een vorst, die «het sieraad van de Çailendra-dynastie» wordt genoemd, en het was de guru van dezen vorst, welke het Bodhisattva-beeld deed oprichten.

Het verdient opmerking dat deze beide oorkonden uit de jaren 778 en 782 ten naaste bij gelijktijdig zijn met den beschreven steen van Vieng Sa (A. D. 775), waarvan boven melding is gemaakt. Ook in bedoeld opschrift werd gewaagd van een

¹ J. Brandes, Een Nāgarī-opschrift gevonden tussehen Kalasan en Prambanan, Tijdschr. Bat. Gen., dl. XXXI (1886), pp. 240—260. R. G. Bhandarkar, A Sanskrit inscription from Central Java, Journal Bombay Branch, Royal Asiatic Society, vol. XVII (1887—'89) part II, pp. 1—10. Men weet, dat het schriftsoort in deze beide inscripties gebruikt niet is het van het Zuid-Indische grantha afgeleide schrift van Oud-Java maar een vroege vorm van het Nāgarī schrift van Noord-Indië.

² Het woord kariyāna is een gesanskritizeerde vorm beantwoordend aan het oud-Javaansche rakryan (= Makassaarsch karaeng), dat „koning, vorst” beteekent. Cf. Kern, Verspr. Geschr. dl. VII, p. 42 en Brandes, Cat. Arch. Verz. Bat. Gen. (1887), p. 366.

vrome stichting, waarin behalve den regeerenden vorst, ook diens hofpriester betrokken was. Wellicht mogen wij den term *rāja-sthavira* die daar op bedoelden geestelijke wordt toegepast gelijk stellen met de uitdrukking *rājaguru* die in de beide Javaansche inscripties voorkomt.

In elk geval mogen wij uit deze epigrafische gegevens afleiden dat de vorsten der Çailendra dynastie niet alleen het Buddhisme beleden (gelijk mede bleek uit het groote charter van Leiden), maar tevens onder den invloed hunner geestelijke raadslieden in hooge mate de verbreiding daarvan hebben bevorderd en wel onder dien vorm, die als *Mahāyāna* wordt aangeduid. Een hoofddenmerk toch van dezen vorm van Buddhisme is dat naast de Buddha's vooral de Bodhisattva's en hunne Çakti's worden vereerd.

In dit verband mag nog worden gewezen op een verlucht Buddhistisch handschrift, afkomstig uit Nepal, dat thans te Cambridge berust en door den Franschen geleerde A. Foucher tot onderwerp van een uitvoerige iconografische studie is gemaakt. Bedoeld handschrift bevat talrijke miniaturen van Buddhistische godheden, die in bepaalde tempels van verschillende steden in en buiten Indië werden vereerd. In den regel vindt men bij iedere afbeelding een kort onderschrift, waarin de naam van de godheid en die van het oord waarin zij vereering genoot, worden aangeduid. Wij mogen wel aannemen, dat de miniatuurschilder bij de verluchting van het manuscript vooral die heilighdommen heeft uitgekozen, die in zijn dagen in de Buddhistische wereld in bijzonder aanzien stonden.

Nu wijst Cœdès er op, dat onder deze miniaturen twee afbeeldingen voorkomen van den Bodhisattva Avalokiteçvara welke, zooals het bijschrift aangeeft, werd vereerd op den berg Balavati in het land Kaṭāha. (*Kahtāhadviṇe Valavaliparvate Lokanāthaḥ*).¹

Denzelfden Bodhisattva vinden wij afgebeeld in een andere miniatuur, die tot onderschrift draagt: *Suvarṇṇapure Çrivijayapure Lokanātha*.² Het is bevreemdend hier twee plaatsnamen te vinden, die blijkens het tweede lid *pura* beide een stad zouden aanduiden. Misschien mogen wij aannemen,

¹ A. Foucher, *Étude sur l'iconographie bouddhique de l'Inde*, Paris 1900, pp. 102 et 194.

² Ibidem, pp. 105 et 193.

dat de eerste naam een verschrijving is voor *Suvarṇadvīpe* en dus in deze minatuur een beeld van *Avalokiteçvara* is voorgesteld, dat vereerd werd «in de hoofdstad van Çrĭvijaya op het eiland Sumatra». Immers wij weten dat in Indische bronnen dit eiland als *Suvarṇadvīpa* d.i. «Goudeiland» wordt aangeduid.¹

Hoe dit zij, het kan ons niet verwonderen dat onder de zeevarende bewoners van Çrĭvijaya en *Kaṭāha* juist *Avalokiteçvara* bijzondere vereering genoot. Want was het niet deze *Bodhisattva*, de groote Erbarmer en Redder uit den nood, dien de Chineesche pelgrim *Fa-hien* aanriep om bescherming, toen deze tot tweemaal toe gevaar liep schipbreuk te lijden op zijn huisreis van Ceilon naar China.

Door den arbeid van den heer *Coedès* zijn wij thans in staat gesteld ons een beeld te vormen van dat Sumatraansche rijk Çrĭvijaya, dat onder het bewind der Buddhistische vorsten van de Çailendra dynastie gedurende eenige eeuwen het bewind moet hebben gevoerd over de omliggende eilanden en over een deel van het vasteland.

De zevende eeuw is het tijdperk van opkomst. De vorsten van Çrĭvijaya breiden hun gezag uit over het noordelijk deel van Sumatra's oostkust door verovering van het rijk *Malayu*. Deze verovering moet hebben plaats gehad tusschen A. D. 672 en 705 blijkens een bericht van den Chineeschen pelgrim *I-tsing*, die geruimen tijd in Çrĭvijaya doorbracht op zijn reis van China naar Indië en terug. Reeds in dezen tijd vindt *I-tsing* hier het *Buddhisme* gevestigd.

In deze zelfde eeuw doen, naar het schijnt, de vorsten van Çrĭvijaya ook een poging om hun gezag over Java uit te breiden. Dit mag wellicht worden afgeleid uit de inscriptie van *Kota Kapur* (W. Banka), die gedateerd schijnt te zijn in Çaka 608 (A. D. 686). Daar echter de interpretatie van dat document moeilijkheden oplevert, valt niet met zekerheid te zeggen, of er sprake is van een blijvende verovering of slechts van een krijgstocht.

In de achtste eeuw blijken de vorsten der Çailendra dynastie hun macht te hebben uitgebreid over *Malakka* en is hun invloed gevestigd op Java, naar mag worden afgeleid uit de inschriften van *Vieng Sa*, *Kalasan* en *Kloerak*. Het rijk beleeft een hoogen bloei blijkens de Buddhistische monumenten in dezen tijd ge-

¹ Vgl. Kern, *Verspr. Geschr.* V, pp. 303 vlgg.

sticht. Er is zelfs reden om aan te nemen, dat in de achtste eeuw Kambodia afhankelijk was van Çrivijaya (Cœdès, p. 26, n. 3).

In het begin der elfde eeuw onderhouden de vorsten van Çrivijaya en Kaṭāha vriendschappelijke betrekkingen zoowel met den keizer van China als met Rājarāja, den heerscher van Koromandel. Uit dezen tijd dateert «het groote charter van Leiden», dat gewaagt van den Buddha tempel door Māravijayottuṅgavarman, den zoon van Cūḍāmaṇi-varman te Nāgapattana gesticht.

Daarentegen vinden wij een twintigtal jaren later beide rijken met elkander in strijd. Rājendracōḷa zendt over zee een krijgsmacht, die den Çailendra koning Samgrāma-vijayottuṅgavarman overwint en gevangen neemt. Mogen wij het getuigenis van de Coḷa's vertrouwen, dan zou zelfs door dezen het geheele eilandenrijk van Çrivijaya zijn veroverd. Maar ook al ware dit zoo, dan nog is er waarschijnlijk van geen blijvende overheersching sprake geweest.

In A. D. 1068 althans beroemt zich de Coḷa vorst Vīrarājendra dat hij Kiḍāram (= Kaṭāha) heeft veroverd, maar dat hij den overwonnen koning wederom in zijn gezag heeft hersteld. Het is merkwaardig dat enkele jaren later aan het Chineesche hof de opvatting gold, dat het rijk der Coḷa's afhankelijk was van Çrivijaya, maar het is moeilijk uit te maken welke waarde aan dit bericht mag worden toegekend.

In elk geval zien wij de 11^{de} eeuw als een tijdperk van strijd tusschen Çrivijaya en Koromandel — een strijd die wellicht heeft geleid tot den ondergang zoowel van de Çailendra dynastie in het Oosten als van het huis der Coḷa's in het Westen. Wij weten althans dat de suprematie der laatsten op de kust van Koromandel heeft plaats gemaakt voor die der Pāṇḍya's.

Ten slotte nog een vraag. Is het niet waarschijnlijk, dat de gebeurtenissen beschreven in het groote lofdicht op den Javaanschen vorst Er-laṅga van Çaka 963 of A. D. 1041 (de steen bevindt zich in het Museum van Calcutta)¹ nauw verband houden met den veroveringstocht van Rājendra-coḷa's vloot en dat de nederlaag van Çrivijaya het herstel van een nationaal opperbewind op Java heeft mogelijk gemaakt?

¹ Kern, Verspr. Geschr. VII (1917) pp. 83 vlgg.